

Nationaal Sociale Rapportage

– Nederland –

April 2014

Inhoudsopgave

1. Introductie.....	3
2. Sociale inclusie / armoede	7
3. Gezondheidszorg	16
Thema: Toegang tot sociale zekerheid van jonge werklozen.....	20

1. Introductie

De Nationaal Sociale Rapportage (NSR) is een tweejaarlijkse rapportage die in het kader van de Open Methode voor Coördinatie (OMC) wordt opgesteld. In het kader van de OMC wordt gerapporteerd op drie deelterreinen, te weten armoede en sociale inclusie, pensioenen en gezondheid. In 2014 is aan de lidstaten gevraagd om ook te rapporteren over de toegang tot sociale zekerheid van jonge werklozen.

Parallel aan de NSR loopt het Nationaal Hervormingsprogramma (NHP). In dit NHP rapporteren lidstaten jaarlijks over de doelstellingen zoals die gesteld zijn in het kader van de Europa2020 strategie. Daarbij wordt ook gerapporteerd over ontwikkelingen op het gebied van armoede, pensioenen en zorg. De NSR kan gezien worden als een aanvulling op het NHP. In het NHP wordt uitgebreid gerapporteerd over pensioenen. De NSR zal daarom niet nader rapporteren hierover. Bij de relevante onderwerpen zal naar elkaar worden verwezen. In 2012 heeft Nederland voor het laatst middels een NSR gerapporteerd over sociale aangelegenheden.

Doelstellingen van het kabinet

Het kabinet Rutte II neemt zitting sinds 5 november 2012. Belangrijke doelstelling voor het kabinet is om Nederland economisch sterk en duurzaam uit de crisis te laten komen. Dit doet het door maatregelen te nemen en hervormingen door te voeren die enerzijds zijn gericht op het ondervangen van de negatieve gevolgen van de crisis en anderzijds het hoofd bieden aan reeds voorziene ontwikkelingen, zoals de vergrijzing.

Het kabinet heeft voorstellen gedaan voor structurele hervormingen op onder andere het terrein van de arbeidsmarkt, de woningmarkt, pensioenen, de langdurige zorg en de energievoorziening. Hiermee wordt een stabiele economische en houdbare basis voor de toekomst gelegd.

In het regeerakkoord wordt aangegeven dat wie kan werken, niet van een uitkering afhankelijk hoort te zijn. Wie buiten eigen schuld toch niet aan het werk komt, heeft de zekerheid van een uitkering op tenminste het bestaansminimum. Dat wil het kabinet zo houden. Daarom wil het kabinet actief misbruik en fraude bestrijden en worden alle regelingen zo ingericht, dat ze houdbaar en toegankelijk blijven nu de vergrijzing toeneemt en de beroepsbevolking kleiner wordt. Iedereen zal naar vermogen moeten bijdragen om de rekening van de crisis te betalen. Dat betekent dat er sprake is van een inkomensbeeld waarbij meer wordt gevraagd naarmate het inkomen hoger is. Daarnaast wil het kabinet de armoedeval bestrijden. Werken moet lonen en daarom wordt het verschil tussen uitkering en inkomen uit werk vergroot door lagere belastingen voor werkenden.

Goede zorg en, nog belangrijker, goede gezondheid is niet alleen een zaak van de overheid. Succes kan er alleen geboekt worden door samen te werken. Dat begint bij preventie en een gezonde levensstijl. Natuurlijk zijn mensen hiervoor in de eerste plaats zelf verantwoordelijk, maar het kabinet wil dit ondersteunen. Daarnaast kiest het kabinet voor een drietal andere prioriteiten. Allereerst wil het kabinet de kwaliteit van de geleverde zorg verder verbeteren, door het inzicht in de geleverde kwaliteit te verbeteren, praktijkvariatie te verminderen en zinloos medisch handelen tegen te gaan. Kwaliteitsverhoging gaat in de zorg gelukkig vaak samen met kostenverlaging; daar ligt een tweede prioriteit. Het kabinet wil de stijging van de kosten drukken door de hoeveelheid geleverde zorg beter te beheersen, overbehandeling tegen te gaan, stringent pakketbeheer in te voeren, overcapaciteit te verminderen en verspilling te bestrijden. Een derde prioriteit betreft een betere organisatie van de zorg. Complexe en acute zorg willen we concentreren; minder complexe zorg organiseren we dichter bij de mensen. Beide is goed voor kwaliteit én kosten. Daarnaast zullen vernieuwingen in de zorg toegang moeten krijgen als zij de kwaliteit en efficiency verhogen.

Een breder draagvlak voor het kabinetsbeleid

Het kabinet heeft sinds haar aantreden met diverse partijen aanvullende akkoorden gesloten om daarmee het draagvlak voor de maatregelen te vergroten. De voor de NSR relevante akkoorden zijn:

Sociaal akkoord

Het kabinet heeft op 11 april 2013 een sociaal akkoord gesloten met de drie vakcentrales en werkgeversorganisatie VNO-NCW. Met verschillende maatregelen willen zij het economisch herstel stimuleren. Ook moet de arbeidsmarkt beter gaan passen bij de 21e eeuw. Een meer actieve aanpak om werkloosheid te voorkomen en mensen van werk naar werk te helpen vormt de kern van het pakket aan maatregelen. (Zie ook NHP)

Zorgakkoord

Het kabinet heeft op 16 juli 2013 afspraken gemaakt met werkgeversorganisaties (Actiz, VGN, GGZ Nederland, NFU, BTN en NVZ) en met het overgrote deel van werknemersorganisaties (CNV, MHP, NU91 en FBZ) over de hervorming in de zorg. Kern van de afspraken ligt in de combinatie van een verantwoorde uitwerking van het regeerakkoord, een verantwoorde loonontwikkeling en maatregelen gericht op werkgelegenheid en kwaliteit van arbeid. De afspraken gaan zowel over de langdurige zorg als de op herstel gerichte zorg (Zorgverzekeringswet). De hervormingen van de langdurige zorg zijn erop gericht dat mensen langer thuis kunnen wonen met ondersteuning en zorg op maat (extramuralisering). Ook moeten de maatregelen de langdurige zorg toekomstbestendig maken. De afspraken hebben vooral te maken met het terugdringen van de de zorguitgaven tussen 2014 tot en met 2017. Daarnaast zijn in 2013 drie hoofdlijnakkoorden gesloten op de medisch specialistische zorg, de ggz en ook de huisartsenzorg. Deze akkoorden gaan over de verbetering van de kwaliteit en de beperking van de groei, zonder dat er wachtlijsten ontstaan. De op herstel gerichte zorg (ZVW) mag in 2014 maximaal 1,5 procent groeien en daarna 1 procent. Dat levert een besparing van ongeveer € 1 miljard. Het kabinet en bestuur van de VNG hebben eind 2013 een akkoord bereikt over de decentralisatie van langdurige zorg en maatschappelijke ondersteuning. Gemeenten krijgen incidenteel € 200 miljoen euro in 2015 voor een zorgvuldige overgang van cliënten en vanaf 2016 € 200 miljoen structureel voor vernieuwing van maatschappelijke ondersteuning.

Pensioenakkoord

Op 18 december 2013 sloot het kabinet een akkoord over de belastingregels voor pensioenen met D66, ChristenUnie en de SGP. De nieuwe voorstellen die hieruit voortvloeiden zijn inmiddels in de Tweede kamer aangenomen en liggen nu voor bij de Eerste Kamer. Deze voorstellen zorgen voor de noodzakelijke hervorming van de fiscale pensioenopbouw. Tegelijkertijd blijft de mogelijkheid tot opbouw van een adequaat pensioen behouden (zie ook NHP 2014, paragraaf 3.3).

Begrotingsafspraken 2014

Het kabinet, D66, ChristenUnie en SGP hebben in oktober 2013 afspraken gemaakt over de begroting voor 2014. Het pakket aan maatregelen richt zich op het scheppen van meer banen, beter onderwijs en een duurzame economie. Ook wordt een structurele besparing van € 6 miljard bereikt. Het akkoord zorgt voor een groter draagvlak voor de afzonderlijke begrotingen, het Belastingplan 2014, het financieel beleid en de uitvoering van het sociaal akkoord (zie ook NHP 2014, paragraaf 3.1).

Woonakkoord

Het kabinet heeft een woonakkoord met D66, ChristenUnie, SGP en de coalitiepartijen gesloten. Het woonakkoord bestaat uit maatregelen die de bouw en daarmee de werkgelegenheid stimuleren. Ook krijgen starters hulp en zorgen de maatregelen ervoor dat mensen minder scheefwonen (mensen wonen die een lage huur hebben, maar een relatief hoog inkomen). Op 17 december 2013 is de Eerste Kamer akkoord gegaan met het wetsvoorstel Maatregelen Woningmarkt 2014 II. Hierdoor kunnen de afspraken uit het woonakkoord worden uitgevoerd (zie ook NHP 2014, paragraaf 3.2).

Veranderingen in het sociale domein: decentralisaties van overheidstaken naar gemeenten

Gemeenten worden in 2015 verder verantwoordelijk voor jeugdzorg, werk en inkomen en (meer dan voorheen) ondersteuning mensen die beperkingen ervaren in hun maatschappelijke participatie als gevolg van langdurige ziekte, ouderdom en handicap, want dan treden naar verwachting de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)2015 in werking.

De decentralisaties in het sociale domein vormen een belangrijke ontwikkeling in het binnenlands bestuur in de laatste decennia. Er worden niet alleen taken en middelen overgedragen, maar er wordt ook van gemeenten gevraagd dat ze nog meer integraal gaan werken in het sociale domein. De decentralisaties versterken de rol van gemeenten om burgers te ondersteunen en meer te laten participeren in de maatschappij. Gemeenten kunnen vanuit hun verantwoordelijkheid in het sociale domein beter maatwerk leveren en op individueel niveau bezien hoe mensen kunnen blijven meedoen in de samenleving.

De decentralisaties in het sociaal domein zijn een grote opgave voor gemeenten en Rijk. Het kabinet neemt een aantal maatregelen om gemeenten te ondersteunen bij het implementeren van het nieuwe beleid en het goed uitvoeren van de nieuwe taken. Zo worden de geldstromen aan gemeenten voor de taken in het sociaal domein eenvoudiger en eenduidiger ingericht. Gemeenten krijgen uiteindelijk één budget om de participatie in de maatschappij te bevorderen. Besteding van en verantwoording over dit budget wordt zo voor gemeenten overzichtelijker. Het kabinet zal de gemeenten bij de implementatie van de decentralisaties waar nodig ondersteunen en bijdragen aan de beoogde transformatie. Hiervoor zijn reeds transitiebureaus opgezet, die meer in samenhang opereren.

Met de *Jeugdwet* worden de verantwoordelijkheden van de gemeenten met betrekking tot de jeugdzorg uitgebreid. Vanaf 2015 zullen alle vormen van jeugdzorg onder de gemeenten vallen. Dat betekent dat gemeenten vanaf dat moment naast de bestaande taken ook verantwoordelijk worden voor de gesloten jeugdzorg, de huidige provinciale jeugdzorg, de geestelijke gezondheidszorg voor de jeugd (ook in het kader van jeugdstrafrecht), de zorg voor verstandelijk gehandicapte jongeren, begeleiding en verzorging, de jeugdbescherming en de jeugdreclassering.

Met de invoering van de *Participatiewet* worden gemeenten verantwoordelijk voor de uitkeringsverstrekking en re-integratie van nieuwe jonggehandicapten met arbeidsvermogen en voor een voorziening voor beschermt werk voor wie geen regulier werk kan verrichten. Gemeenten zijn op dit moment al verantwoordelijk voor het uitvoeren van de bijstand en de sociale werkvoorziening. Zij krijgen daarnaast de verantwoordelijkheid voor nieuwe jonggehandicapten (de mensen die vanaf 1 januari 2015 als jonggehandicapten beoordeeld worden) met arbeidsvermogen. De huidige jonggehandicapten met arbeidsvermogen die al Wajonger zijn, blijven in de Wajong en zullen niet overgaan naar de gemeenten. Het UWV blijft voor hen verantwoordelijk.

De *Wet maatschappelijke ondersteuning* 2015 is onderdeel van de herinrichting van de langdurige zorg. De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) wordt omgevormd tot een nieuwe kernwet (Wet langdurige zorg) waarin de intramurale ouderen- en gehandicaptenzorg wordt georganiseerd alsmede de zorg voor langduriger GGZ (behandeling langer dan 3 jaar). Nieuwe cliënten met een lichtere zorgvraag, die voorheen intramurale zorg zouden ontvangen, krijgen voortaan de zorg in de eigen omgeving. De extramurale verpleging en persoonlijke verzorging worden grotendeels overgeheveld van de AWBZ naar de Zorgverzekeringswet (Zvw). Gemeenten worden met de Wmo 2015 verantwoordelijk voor de activiteiten op het gebied van ondersteuning en begeleiding. De aanspraken op deze zorg worden tegelijkertijd geschrapt of beperkt.

Consultatie stakeholders

Aangezien naast de rijksoverheid ook regionale en lokale overheden invulling geven aan onderdelen van de NSR, zijn zij via de reguliere overlegsgremia betrokken geweest bij het opstellen van zowel het NHP als de NSR. Over het algemeen is er een breed gedragen consensus over de

noodzaak en richting van de hervormingen. Wel is er discussie over de uitwerking, snelheid en financiën.

Voor het onderdeel sociale inclusie/armoede zijn daarnaast de belangenorganisaties op het gebied van sociale inclusie/armoede geconsulteerd. Dit leverde een gemengde reactie op. De meeste reacties van de maatschappelijke organisaties zijn kritisch van toon. Organisaties maken zich onder meer zorgen over de ontwikkelingen rond de pensioenen en voorzien dat er door veel tijdelijke baantjes en werk als zzp-ers nauwelijks meer mensen zijn die 75 procent van het middenloon aan pensioen kunnen opbouwen. De ingezette extramuralisering wordt als goede ontwikkeling genoemd, maar men maakt zich wel zorgen over het tegelijkertijd bezuinigen op de huishulp. Het belang van inzetten op arbeidsparticipatie/inclusie wordt erkend, maar gesteld wordt dat dát in deze economische tijd geen korte termijn oplossing biedt. Gevraagd wordt om 50.000 banen te creëren zoals ooit de Melkert-banen. Met betrekking tot armoede in gezinnen wordt aandacht gevraagd voor de balans tussen werken en zorg, opdat "de financiële armoede van kinderen niet verandert in eenzaamheidsarmoede". En voor de werkende armen wordt ondermeer aandacht gevraagd voor de hoge reiskosten en de maximering van de vergoeding hiervan in vele CAO's. Dit is onderdeel van de armoedeval.

Naast de kritische geluiden waren er ook positieve geluiden. Zo werd aangegeven dat er een duidelijk andere toon dan de laatste jaren is te lezen. Ook werd aangegeven dat er nu meer naar oplossingen wordt gezocht en dat derden betrokken worden. Ook werd het durven nemen van nieuwe maatregelen genoemd.

2. Sociale inclusie / armoede

Stand van zaken

In het NHP 2014 wordt omschreven hoe Nederland ervoor staat met betrekking tot de armoededoelstelling in het kader van de EU2020 strategie. In onderstaande tabel wordt nader uitgesplitst wat de positie van Nederland is ten aanzien van de drie indicatoren waarmee de kans op armoede en sociale exclusie wordt gemeten.

Tabel 1: Positie van Nederland op drie indicatoren van de EU2020 armoededoelstelling, 2012

Indicator	at risk of poverty rate	material deprivation	jobless households (0-59)
Percentage van de NL bevolking	10,1%	2,3%	8,9%
Score binnen Europa	2 ^e (na CZ)	3 ^e (na SE en LUX)	11 ^e
% EU27	16,9%	9,9%	10,3%

In het Armoedesignalement 2013 presenteren het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) de meest actuele nationale gegevens over de kans op armoede in Nederland. Het rapport geeft (voorlopige) realisatiecijfers van (de kans op) armoede in Nederland weer voor 2012 en ramingen voor de jaren 2013 en 2014.

In 2012 leeft in Nederland 9,4 procent van de huishoudens onder de lage-inkomensgrens. Dit is een groei van 1,2 procentpunt ten opzichte van 2011. Ook komt in 2012 een einde aan een dalende trend (2000-2011) en zien we een toename van 0,3 procentpunt in het percentage huishoudens dat voor een langere tijdperiode (vier jaar of meer) een inkomen onder de lage-inkomensgrens had, zodat dit op 2,7 procent uitkomt.

Eenoudergezinnen en alleenstaanden (<65 jaar) lopen het meeste risico op armoede. Toch is voor deze groepen de langdurigheid van het lage inkomen sterk afgenomen in de periode 2000-2012. Dit is het gevolg van de toegenomen arbeidsdeelname en inkomensondersteuning vanuit de overheid (o.a. introductie kindgebonden budget).

De kans op armoede onder kinderen is in 2012, ondanks overheidsbeleid, toegenomen. Dat kinderen een hogere kans op armoede hebben dan volwassenen hangt sterk samen met de hogere kans op armoede van eenoudergezinnen. De kans op armoede neemt wel af naarmate de kinderen ouder worden en ouders meer tijd hebben om te participeren op de arbeidsmarkt.

De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft aangegeven (ondermeer Kamerstukken 24 515, nrs. 265 en 269) dat het doel van het kabinet is dat mensen – waar nodig – geholpen en ondersteund worden om zo snel mogelijk op eigen benen te staan, werk te zoeken en te vinden. Het is belangrijk dat er geen mensen door het vangnet heen glijden. Het kabinet wil voorkomen dat kinderen de dupe worden van de financiële problemen van hun ouders. Kinderen moeten zich kunnen ontplooien, hun eigen mogelijkheden ontdekken en ontwikkelen en volop mee kunnen doen in de samenleving. Verder is het essentieel dat we een goed vangnet en een palet aan instrumenten voor ondersteuning houden, ook als er een noodzaak is om de overheidsfinanciën op orde te houden.

Het kabinet vindt het van groot belang dat mensen met beperkte financiële middelen en/of problematische schulden gewoon mee kunnen doen in onze samenleving. Naast de forse inspanning die het kabinet levert om mensen aan het werk te helpen en te houden, stelt het kabinet daarom – naast de 20 miljoen euro die het kabinet voor 2013 reeds beschikbaar heeft gesteld – structureel extra middelen beschikbaar om de armoede- en schuldenaanpak te intensiveren.

Voor 2014 is er 80 miljoen euro extra beschikbaar en daarna 100 miljoen euro per jaar. Het grootste deel van de extra middelen komt beschikbaar voor gemeenten die primair verantwoordelijk zijn voor het armoede- en schuldenbeleid. Gemeenten ontvangen uit de extra middelen 70 miljoen euro in 2014 en jaarlijks 90 miljoen euro in de jaren daarna. In het regeerakkoord is hierbij aangegeven dat er extra aandacht gevraagd wordt voor kinderen in arme gezinnen, werkende armen en ouderen met een klein pensioen. In haar brieven heeft de

staatssecretaris daarnaast extra aandacht gevraagd voor preventie en vroegsignalering van schulden.

Naast extra middelen voor gemeenten worden ook extra middelen beschikbaar gesteld voor een aantal landelijke initiatieven en een aantal landelijke organisaties. Hiermee wordt een impuls gegeven aan het versterken van de aanwezige landelijke structuur. Het is van groot belang dat maatschappelijke organisaties hun belangwekkende werk kunnen voortzetten en een goede partner voor gemeenten kunnen zijn. Succesvolle initiatieven van gemeenten en maatschappelijke organisaties richten zich op het versterken van de zelfredzaamheid van mensen en worden daarnaast gekenmerkt door maatwerk, een preventieve aanpak, samenwerking en de inzet van ervaringsdeskundigen.

Inclusieve arbeidsmarkt

Participatiewet

Vanaf 1 januari 2015 treedt de Participatiewet in werking. Het doel van de wet is om meer mensen, ook mensen met een arbeidsbeperking, aan de slag te krijgen. De gemeente wordt met de inwerkingtreding van de Participatiewet verantwoordelijk voor mensen met een arbeidsbeperking en voor mensen die ondersteuning nodig hebben naar werk. Met de Participatiewet komt er één regeling in plaats van de drie regelingen die nu van kracht zijn: de WWB (de Wet werk en bijstand), de Wsw (de Wet sociale werkvoorziening) en de Wajong (Wet Werk en Arbeidsondersteuning Jonggehandicapten). De Tweede Kamer heeft reeds ingestemd met de wetgeving voor de Participatiewet.

De gemeente heeft voor de nieuwe doelgroep dezelfde taken als voor mensen met een bijstandsuitkering, namelijk het bieden van ondersteuning gericht op arbeidsinschakeling en waar nodig, inkomensondersteuning. Voor de re-integratieondersteuning krijgt de gemeente een gebundeld re-integratiebudget en meer instrumenten tot haar beschikking. Gemeenten bepalen op basis van maatwerk wie voor welke vorm van ondersteuning in aanmerking komt. Gemeenten werken op regionaal niveau samen met het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), werkgevers en werknemers in regionale Werkbedrijven om mensen die niet het wettelijk minimumloon kunnen verdienen te plaatsen op de banen die werkgevers beschikbaar stellen. Vanaf 1 januari 2015 is de Wajong alleen nog toegankelijk voor jonggehandicapten die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben. Het UWV bepaalt of iemand hiervoor in aanmerking komt.

Het zittend bestand van de Wajong (iedereen die is ingestroomd vóór 1-1-2015) wordt beoordeeld op arbeidsvermogen. Het UWV voert dit uit. Wajongers die geen arbeidsvermogen hebben, behouden hun uitkering van 75 procent wettelijk minimumloon (WML). Wajongers met arbeidsvermogen krijgen te maken met een uitkeringsverlaging naar 70 procent WML per 1 januari 2018. Om deze groep te ondersteunen bij het vinden van een baan, komen per 2015 extra middelen beschikbaar voor het UWV. Deze Wajongers blijven recht houden op Wajong. Het UWV blijft verantwoordelijk voor de re-integratie en het verstrekken van de uitkering.

De afspraken in het sociaal akkoord betekenen dat iedereen tenminste het minimumloon verdient, ook wie hier vanwege een beperking eigenlijk niet toe in staat is. Werkgevers betalen in deze situaties het minimumloon (of wanneer van toepassing, het cao-loon) uit, maar krijgen het verschil tussen het minimumloon en de daadwerkelijke productie van deze werknemer vergoed via het instrument loonkostensubsidie. In het sociaal akkoord hebben werkgevers zich garant gesteld voor extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking. Oplopend naar 2026 hebben werkgevers toegezegd 100.000 extra banen te creëren voor deze doelgroep, de overheid voegt hier 25.000 banen aan toe. Deze afspraken zijn niet vrijblijvend. Van jaar tot jaar wordt bijgehouden hoeveel banen er voor mensen met een arbeidsbeperking zijn bijgekomen. Er treedt een quotum-regeling in werking als deze banen er niet komen. Om dit voor te bereiden komt de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid dit jaar met een wetsvoorstel. In 2016 is het eerste beoordelingsmoment op basis van de resultaten in 2015.

De Participatiewet is één van de drie grote decentralisaties die het kabinet in deze kabinetsperiode tot stand wil brengen. Gemeenten krijgen hiermee de ruimte voor samenhangende hulp aan

mensen die ondersteuning nodig hebben, rond begeleiding naar werk en/of andere vormen van maatschappelijke begeleiding. Vanaf 2015 krijgen gemeenten één ongedeeld budget, waaruit ze al deze ondersteunende voorzieningen kunnen bekostigen. De uitgaven aan Wajong, WWB en Wsw bedragen nu bijna 11 miljard euro. Zonder maatregelen stijgen de kosten naar 13,5 miljard euro. Met de maatregelen uit de Participatiewet groeien de uitgaven nog steeds, maar op de lange termijn wel met 1,7 miljard euro minder, naar 11,8 miljard euro.

Tegengaan discriminatie op de arbeidsmarkt

Uit het Jaarrapport Integratie 2013 van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) blijkt dat de huidige economische situatie sterk van invloed is op de arbeidsmarktpositie van niet-westerse migranten. Waar tussen 2001 en 2008 niet-westerse migranten hun achterstandpositie deels aan het inlopen waren, zien we dat de verschillen ten opzichte van autochtone Nederlanders weer zijn toegenomen als gevolg van de economische crisis. Zo is de werkloosheid onder niet-westerse migranten toegenomen (van 9 procent in 2008 naar 16 procent in 2012) en zijn met name jongere migranten door de crisis hard geraakt. De netto-arbeidsparticipatie van migranten en hun kinderen is gedaald, van 58 naar 53 procent, terwijl de arbeidsparticipatie van autochtonen redelijk stabiel is gebleven met 70 procent. Door deze ongunstige ontwikkeling is de inkomenspositie verslechterd en de uitkeringsafhankelijkheid vergroot. Van de niet-westerse kinderen leeft in 2011 één op vier in een huishouden met een inkomen onder de armoedegrens; bij autochtone kinderen is dat één op veertien.

Er zijn ook positieve ontwikkelingen: steeds meer niet-westerse migranten, met name van de tweede generatie, zijn hoger opgeleid en werken op een hoger beroepsniveau, de arbeidsparticipatie van niet-westerse vrouwen is toegenomen en het aantal voortijdig schoolverlaters neemt af.

Het SCP komt tot de conclusie dat de verklaring voor verschillen tussen autochtonen en migranten vóór toetreding op de arbeidsmarkt (pre-entry) nauwelijks te vinden is in algemene, objectieve kenmerken: ten opzichte van autochtonen met vergelijkbare kwalificaties zijn migranten veel vaker werkloos. SCP legt de mogelijke verklaring van de hogere werkloosheid bij een verschil in intensiteit en effectiviteit van het zoekgedrag van migranten en discriminatie. Na toetreding op de arbeidsmarkt (als men eenmaal werk heeft, post-entry) zijn er bij een vergelijkbaar opleidingsniveau en leeftijd geen verschillen in beroepsniveau en salaris tussen autochtonen en migranten. Niet-westerse migranten blijven dan nog steeds wel extra kwetsbaar door hun oververtegenwoordiging in flexibele en tijdelijke banen.

Eerder ingezette maatregelen, zoals de Aanpak jeugdwerkloosheid (zie verderop in deze rapportage), de Participatiewet en de sectorplannen, zijn doeltreffend om deze structurele vooruitgang te versterken en achterstanden weg te werken en moeten daarom met kracht worden voortgezet. Aanvullend daarop vraagt de huidige arbeidsmarktpositie van migranten om een extra impuls. Dit kan door in te zetten op een versterkte samenwerking met maatschappelijke partijen op de thema's jeugdwerkloosheid en taal. De constatering van het SCP dat de verklaring voor de verschillen tussen autochtonen en migranten vóór toetreding op de arbeidsmarkt mogelijk onder meer ligt aan discriminatie sluit aan bij bevindingen uit eerdere onderzoeken. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid vindt het van groot belang dat discriminatie bij werving en selectie van werknemers actief wordt voorkomen en bestreden. Dit geldt voor reguliere banen maar zeker ook bij stages. Niet alleen is een stage essentieel voor het afronden van een opleiding. Meer dan de helft van de jongeren vindt zijn eerste baan via een stage. Arbeidsmarktdiscriminatie is niet alleen moreel ontoelaatbaar, maar vernietigt ook maatschappelijk kapitaal.

Het kabinet maakt zich hard voor de aanpak van (arbeidsmarkt)discriminatie. Het kabinet heeft hierover in februari 2013 advies gevraagd aan de Sociaal Economische Raad (SER). Zo spoedig mogelijk na het verschijnen van het SER-advies (dat in het voorjaar van 2014 wordt verwacht), zal het kabinet met een pakket aan maatregelen komen, gericht op het voorkomen en bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie.

Hiernaast zal de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gemeenten vragen in overleg met lokale migrantenorganisaties aandacht te besteden aan armoede en schulden onder migranten en eventuele specifieke knelpunten die zij daarbij ervaren.

Adequaat minimuminkomen

Bezuinigingen en adequaat minimuminkomen

Bij de bezuinigingen geldt in algemene zin dat het kabinet lage inkomens ontziet, en een extra bijdrage vraagt van mensen met een hoger inkomen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het gedeeltelijk afbouwen van de algemene heffingskorting voor hoge inkomens, terwijl deze heffingskorting voor lage inkomens wordt verhoogd. Deze aanpak is ook terug te zien in de cijfers; zoals reeds in het NHP 2014 is aangegeven behoort Nederland, samen met Letland, Duitsland, Litouwen en Roemenië, tot de vijf landen met de grootste daling van de inkomensongelijkheid tussen 2008 en 2012 (-10 procent). Nederland staat dan ook in de top-5 van Europese landen met een lage inkomensongelijkheid. Het meest egalitaire land is Slovenië, gevolgd door Zweden, Tsjechië en Slowakije. In Letland, Bulgarije, Portugal, Spanje en Griekenland zijn de verschillen tussen de inkomens naar verhouding groot.

Ouderen met een klein pensioen

De koopkracht van gepensioneerden is in de jaren 2010-2012 gedaald. Door de slechte financiële positie van de pensioenfondsen hebben zij niet kunnen indexeren. Ouderen blijven in termen van armoederisico's in 2012 wel een gunstige positie innemen. Het aandeel 65-plussers met een laag inkomen ligt op ongeveer 4 procent; dat is ruim onder het gemiddelde (9,4 procent). Uit de cijfers van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) blijkt dat de koopkracht in 2014 voor veel huishoudens zal stijgen maar dat ouderen er in de meeste gevallen iets op achteruit gaan. Gelukkig geldt voor de ouderen met alleen AOW dat alleenstaanden er iets op vooruit gaan (+ 0,75 procent) en dat de achteruitgang voor paren beperkt blijft tot - 0,25 procent.

Zelfstandigen met een laag inkomen

De kans op armoede voor zelfstandigen beweegt significant sterker mee met de conjunctuur. De armoedecijfers laten echter zien dat de kans voor een zelfstandige om langdurig (vier jaar of langer) een inkomen te hebben onder de lage-inkomensgrens tijdens de economische crisis lager is dan die voor de totale bevolking. In 2012 heeft dit percentage het zelfde niveau (2,7 procent) bereikt.

Vanuit maatschappelijke organisaties is de laatste jaren nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de inkomenspositie van zelfstandigen, met name voor de zelfstandigen die werkzaamheden uitvoeren waarvoor voorheen mensen in loondienst werden aangesteld. Bij de aanpak van schijnconstructies¹ is dit één van de aspecten waar aandacht voor is. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelt in zijn brief van 11 april 2013 "Het kan niet zo zijn dat (...) werknemers worden gedwongen als zelfstandige door te gaan omdat ze anders hun baan verliezen."

Instrumenten voor aanvullingen door de gemeente

In de armoedeparagraaf van het NHP 2013 is kort beschreven waaruit het sociale beschermingsvangnet bestaat. In aanvulling op deze nationale regelingen kunnen gemeenten op verschillende manieren extra ondersteuning bieden aan mensen met een laag inkomen (zowel bijstandsgerechtigden als mensen die geen bijstand ontvangen maar bijvoorbeeld een kleine deeltijdbaai hebben). Zo kan individuele bijzondere bijstand worden toegekend wanneer er sprake is van noodzakelijke en daadwerkelijke kosten die de betreffende persoon niet zelf kan dragen. Wanneer er langdurig sprake is van een laag inkomen zonder zicht op verbetering kan een individuele inkomensvoet, ook wel de langdurigheidstoelage genoemd, worden toegekend. Verder kan de gemeente kwijtschelding geven van lokale belastingen aan huishoudens met een laag inkomen en laag vermogen.

Andere financiële maatregelen die de gemeente kan treffen zijn vrijlating van inkomsten uit arbeid wanneer dit bijdraagt aan arbeidsinschakeling en het verstrekken van een stimuleringspremie. De vrijlating van inkomsten uit arbeid betreft 25 procent van de inkomsten, met een maximum van 188 euro per maand en gedurende maximaal zes aaneengesloten maanden. Het vrijgestelde bedrag wordt niet op de algemene bijstandsuitkering gekort. De stimuleringspremie kan worden verstrekt als belanghebbende additionele werkzaamheden heeft verricht; indien hij naar het oordeel van de gemeente voldoende heeft meegewerkt aan zijn arbeidsinschakeling.

¹ Actieplan bestrijden van schijnconstructies, bijlage bij Kamerstukken 17 050, nr. 428.

Ook kan de gemeente in plaats van het verstrekken van extra geld ervoor kiezen om zaken in natura te verstrekken, zodat hiermee indirect het besteedbaar inkomen wordt vergroot. Te denken valt aan een pas ter bevordering van deelname aan sportieve, culturele en maatschappelijke activiteiten en een kindpakket, zoals de Kinderombudsman dit heeft bepleit.

Toegang tot diensten met een hoge kwaliteit

Algemeen

Resultaten van de derde Kwaliteit van leven vragenlijst van Eurofound² (cijfers 2011) geven onder meer aan dat Nederland een van de landen is die op het gebied van de kwaliteit van de publieke dienstverlening boven het EU27 gemiddelde scoort en waarbij vanaf 2008 een (lichte) stijging van de kwaliteit van deze dienstverlening te zien is. De andere landen waarvoor dit geldt zijn Oostenrijk, Luxemburg, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje. Eurofound geeft aan dat mensen, ondanks de economische crisis, een verbetering zien in de kwaliteit van de publieke dienstverlening.

Het SCP heeft eind 2013 een studie uitgebracht met een terugblik op de kwaliteit van de dienstverlening in de periode 2000-2010. Deze studie laat zien dat de kwaliteit van de publieke dienstverlening in 2010 over het algemeen goed wordt geacht. Bij alle sectoren was er echter een substantiële minderheid die vindt dat de kwaliteit te wensen overlaat. Over het algemeen oordelen gebruikers positiever dan niet-gebruikers. De kwaliteit van de geleverde dienst (het product) is het meest bepalend is voor het kwaliteitsoordeel. Het proces (hoe wordt de dienst geleverd) en de context (in welke omstandigheden) wegen in het algemeen minder zwaar in het kwaliteitsoordeel. De kwaliteitsoordelen veranderen niet snel in de periode 2002 tot en met 2010. De veranderingen die in die periode in de dienstverlening hebben plaatsgevonden hebben geen grote verschuivingen in de oordelen teweeggebracht. Kwaliteitsoordelen blijken dus betrekkelijk stabiel te zijn. Niettemin wordt door de directeur van het SCP gewaarschuwd voor een sociale crisis, die door bezuinigingen op de dienstverlening kan volgen op de economische crisis.

Schulden als belangrijke oorzaak van armoede

Opmerkelijk is dat in het 'Armoedesignalement 2013' wordt aangegeven dat het aandeel huishoudens met een laag inkomen dat melding maakt van betalingsachterstanden is gedaald naar 15 procent. Dit was in 2011 nog 20 procent. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat er sneller ingespeeld wordt op beginnende problematische schulden (zie ook hieronder onder 'Huisuitzettingen').

Hier staat tegenover dat er meer huishoudens genooddaakt waren schulden te maken. Uit het onderzoek 'Huishoudens in de rode cijfers 2012' blijkt dat iets meer dan één op de zes Nederlandse huishoudens (17,2 procent) een risico loopt op problematische schulden, problematische schulden heeft of in een schuldhulpverleningstraject zit. Het grootste deel hiervan (tussen 719.000 en 961.000 huishoudens) loopt een risico op problematische schulden. Tussen de 373.000 en 531.000 huishoudens heeft problematische schulden. In vergelijking met het voorgaande onderzoek is het aantal huishoudens met (een risico op) problematische schulden gestegen. Het onderzoek van 2009 schatte het aantal risicohuishoudens op 788.000 tot 999.000. In 2012 komt de schatting uit op 1.125.000 tot 1.294.000. Daarmee is het hebben van schulden in Nederland een belangrijke oorzaak van armoede, ook onder de mensen die een inkomen hebben boven de armoedegrens.

Sinds juli 2012 is de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening van kracht. Hierdoor kunnen mensen een beroep doen op ondersteuning van de gemeente om het hoofd te bieden aan schuldensituaties waar ze zelf niet meer uitkomen. Schuldpreventie en vroegsignalering maken steeds nadrukkelijker onderdeel uit van de integrale schuldhulpverlening door gemeenten.

² De Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden (Eurofound) is een tripartiet agentschap van de Europese Unie, dat als opdracht heeft kennis te verspreiden op het gebied van sociaal- en arbeidsgerelateerd beleid.

Vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid worden gemeenten op velerlei manieren ondersteund bij hun taak. Voorbeelden hiervan zijn het ontwikkelen van businesscases integrale aanpak schuldhulpverlening (gericht op samenwerking bij preventie en vroegsignalering van schulden); uitbreiding van gegevensuitwisseling, digitale Sociale Kaart en screeningsinstrument Mesis; de inrichting van een beslagregister; het ontwikkelen van een rijksincassovisie; en gesprekken met diverse partijen zoals met de telecomsector over preventie en vroegsignalering van telecomschulden en de rol die zij hierin kunnen spelen en met de Vereniging Eigen Huis, de banken en schuldhulpverlening over steeds meer huiseigenaren die in financiële problemen komen.

Woonlasten

In Nederland wordt de betaalbaarheid van het wonen in de huursector geregeld middels de huurprijsbescherming en de huurtoeslag. In de sociale huursector is sprake van een gedifferentieerd huurbeleid. Dat betekent dat, in sommige gevallen, huurverhogingen mogelijk zijn die afhangen van het inkomen van de huurder. Huurders met een hoger inkomen kunnen hierdoor een hogere huurverhoging krijgen, als bestrijding van het scheefwonen. Het inkomenseffect van het gedifferentieerde huurbeleid is voor de lagere inkomensgroepen gering (-0,5 procent), omdat eventuele huurstijgingen grotendeels door de huurtoeslag worden gecompenseerd.

Het kabinetsbeleid in de koopsector is erop gericht te voorkomen dat kopers te grote risico's nemen en daardoor het risico lopen in betalingsproblemen te komen. Voorbeelden van recent genomen maatregelen hiertoe zijn de aangescherpte normen voor kredietverschaffing, de geleidelijke verlaging van de hypotheekrenteaf trek en aanscherping van de voorwaarden waaronder die af trek kan worden genoten. Hierdoor kunnen initieel de maandelijkse woonlasten hoger zijn, maar lopen huishoudens minder risico en zorgen aflossingen ervoor dat voor huishoudens op langere termijn de totale woonlasten lager zullen zijn.

Voor de ontwikkeling van de woonlasten naar de toekomst toe zijn ook de bijkomende woonlasten in beide sectoren van belang. In het bijzonder is van belang dat de energielasten niet teveel stijgen en, indien mogelijk, op termijn lager kunnen worden. Hiertoe geeft het kabinet een impuls aan energiebesparing in de gebouwde omgeving (Hervormingsagenda 17 september 2013, Kamerstukken 32 847-87).

Huisuitzettingen

Gemeenten voeren actief beleid om huisuitzettingen te voorkomen. Divosa (Nederlandse vereniging van gemeentelijke managers op het terrein van participatie, werk en inkomen) heeft via internet een handreiking beschikbaar gesteld waarin nut en noodzaak van dit beleid zijn beschreven en tips en adviezen worden gegeven bij de aanpak:

http://www.divosa.nl/sites/default/files/handreiking_voorkomen_huisuitzettingen.pdf

Ook corporaties reageren zo snel mogelijk op huurachterstanden, om huisuitzetting voor te zijn. Desondanks blijkt uit onderzoek van Aedes dat het aantal huisuitzettingen in 2013 is gestegen. De toename blijkt uit een enquête van Aedes onder 170 woningcorporaties, die samen de helft van de totale woningvoorraad van de corporaties bezitten. Woningcorporaties zijn in 2013 bij 6.980 huishoudens overgegaan tot huisuitzetting. Dat is 8 procent meer dan in 2012. Huurachterstand is de belangrijkste reden voor huisuitzetting: 88 procent.

Dak- en thuislozen

In 2012 en 2013 was de tweede fase van het plan van aanpak maatschappelijke opvang tussen Rijk en G4 van kracht. Waar in de eerste fase de focus nog lag op het bieden van opvang, werd er in de tweede fase ook flink ingezet op preventie en doorstroom. Dit is ook terug te zien bij de andere 39 centrumgemeenten die verantwoordelijk zijn voor de maatschappelijke opvang. Zo werden er steeds meer afspraken gemaakt met ketenpartners, rondom deze doelgroep. Het aantal feitelijk daklozen nam licht af (cijfers tot en met 2012). In 2012 en 2013 is aan centrumgemeenten ondersteuning aangeboden voor het verbeteren van de hulp aan zwerfjongeren en is door Stichting Zwerfjongeren Nederland met subsidie van het ministerie van Volksgezondheid een programma uitgevoerd ter versterking van de positie van zwerfjongeren. Daarnaast wordt er een grootschalig longitudinaal cohortstudie uitgevoerd naar de effecten van de hulptrajecten en de beleving van de cliënt. Uit onderzoek bleek dat de wettelijk vastgelegde landelijke toegankelijkheid van de maatschappelijke opvang niet goed geborgd was in de praktijk. In 2014 worden een aantal acties

in gang gezet om dit te verbeteren. In 2014 loopt het bovengenoemde plan van aanpak maatschappelijke opvang ten einde en wordt dit worden geëvalueerd. Beoogd wordt om per 1 januari 2015 belangrijke aanpalende werkvelden ook te decentraliseren naar gemeenten, zoals jeugdzorg en beschermd wonen. Er zal aandacht zijn voor welke kansen dit biedt voor preventie, samenwerking en doorstroom van en naar deze terreinen en maatschappelijke opvang.

Tegengaan eenzaamheid

Het ministerie van Volksgezondheid ondersteunt Coalitie Erbij, een samenwerkingsverband van (vrijwilligers)organisaties dat met het oog op het voorkomen/terugdringen van eenzaamheid in 2008 werd geformeerd (zie www.eenzaam.nl). De Coalitie organiseert onder meer de jaarlijkse Week tegen Eenzaamheid, met activiteiten door het hele land. Daarnaast deelt de Coalitie kennis en best practices, initieert onderzoek en stimuleert lokale samenwerking. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Coalitie Erbij en Volksgezondheid geven in 2014 en 2015 uitvoering aan een gezamenlijk actieplan waarmee structurele aandacht voor eenzaamheidsproblematiek en een sterkere lokale infrastructuur van gemeente, vrijwilligersorganisaties, zorgverleners en instellingen wordt bevorderd.

Veranderingen in de Wet maatschappelijke ondersteuning

In januari 2014 heeft het kabinet het wetsvoorstel Wmo 2015 bij de Tweede Kamer ingediend. Gemeenten worden op grond van dit wetsvoorstel verantwoordelijk voor de maatschappelijke ondersteuning. Hieronder wordt verstaan het bevorderen van sociale samenhang, mantelzorg en vrijwilligerswerk, de toegankelijkheid van voorzieningen voor mensen met een beperking, het bevorderen van veiligheid en leefbaarheid en het voorkomen van huiselijk geweld; het ondersteunen van de zelfredzaamheid en participatie van mensen met een beperking of met chronisch psychische of psychosociale problemen; en het bieden van beschermd wonen en opvang.

Gemeenten krijgen in het wetsvoorstel veel beleidsruimte om de maatschappelijke ondersteuning aan te laten sluiten bij de persoonlijke situatie, de behoeften en de mogelijkheden van de cliënt en zijn sociale netwerk. Gemeenten kunnen de beleidsruimte ook benutten om het aanbod beter aan laten sluiten op voorzieningen uit andere domeinen waar de cliënt gebruik van maakt, zoals de zorg, jeugdzorg, onderwijs, welzijn, wonen en werk en inkomen. Indien iemand zich na 1 januari 2015 bij de gemeente meldt met een ondersteuningsbehoefte is de gemeente gehouden een onderzoek te starten naar de eigen kracht, behoeften, persoonskenmerken en de voorkeuren van de cliënt en de (on)mogelijkheden van het sociale netwerk om bij te dragen aan de ondersteuning. Door de toegang goed in te richten kunnen gemeenten de vraag achter de hulpvraag achterhalen en gericht ondersteuning bieden die aansluit bij de persoonlijke situatie van de cliënt.

Door beter te kijken naar de mogelijkheden van de cliënt en zijn sociale omgeving en meer gebruik te maken van algemene voorzieningen kan de gemeente de maatschappelijke ondersteuning ook doelmatiger vormgeven en ontstaat een meer inclusieve samenleving, zoals ook wordt nagestreefd met het VN verdrag Handicap.

In de Wmo 2015 blijft het voor mensen die in aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening – onder een aantal voorwaarden – mogelijk te kiezen voor een persoonsgebonden budget.

Ondersteuning van kwetsbare groepen door maatschappelijke organisaties

Naast de inspanningen van Rijk en gemeenten om armoede te bestrijden en de participatie van kwetsbare groepen te bevorderen heeft Nederland verschillende organisaties die zich hier op richten. De kerken hebben een eigen rapportage 'Armoede in Nederland'. Uit de editie van 2013 blijkt dat het totaal aantal hulpvragen is gestegen van 33.963 naar 39.481. Hiervan zijn er 32.569 gehonoreerd. Het totale bedrag dat door diaconale instellingen in 2012 is besteed aan armoedebestrijding was ca €29.1 miljoen; in 2009 was dit €29.6 miljoen. In 2012 hebben vrijwilligers zich net zoveel uren ingezet als 950 fulltime beroepskrachten op basis van een 36-urige werkweek dit zouden kunnen doen.

Ook Voedselbanken Nederland zet zich in om de meest kwetsbare groepen te helpen. De voedselbanken stellen in een persbericht van 27 maart 2014 dat zij eind 2012 27.000 huishoudens hielpen met een voedselpakket. Inmiddels is dit aantal opgelopen tot 35.000 huishoudens, wat gelijk staat aan 85.000 personen. Eind 2013 waren er 146 voedselbanken lid van de Vereniging

van Nederlandse Voedselbanken en werden de voedselpakketten verdeeld via 475 uitgiftepunten. In 2014 kwamen er 3 nieuwe voedselbanken bij. Het aantal vrijwilligers dat wekelijks bij de voedselbanken actief is, is in een jaar tijd gestegen van 6.500 naar 8.300.

Verder zijn er verschillende organisaties die zich inzetten voor de maatschappelijke participatie van kinderen, zoals het Jeugdsportfonds, het Jeugdcultuurfond, en Stichting Leergeld. Deze drie organisaties ontvangen vanuit de rijksoverheid subsidie ter ondersteuning van de landelijke ondersteuning. Vervolgens werken veel gemeenten samen met de lokale afdelingen van die organisaties om de kinderen in gezinnen waar men zich dit niet kan veroorloven toch de kans te geven op deelname aan een sport, het leren bespelen van een muziekinstrument of deelname aan een schoolreisje. De drie organisaties hebben volgens eigen opgave in 2012 bij elkaar opgeteld zo'n 69.000 kinderen geholpen.

Een aantal organisaties zoals Jantje Beton, Defence for Children en Unicef heeft zich verzameld in het Kinderrechtencollectief dat jaarlijks het rapport 'Kinderen in Tel' laat opstellen door het Verwey-Jonker Instituut. Dit databoek wordt aan alle gemeenten gestuurd en meet de leefsituatie van kinderen en jongeren in de Nederlandse gemeenten (ook deels uitgesplitst per wijk). Aandacht wordt besteed aan de volgende thema's: gezondheid, jeugdcriminaliteit, jeugdwerkloosheid, jeugdzorg, kinderen in achterstandswijken, kinderen in armoede, kindermishandeling, onderwijs, tienermoeders, kinderen met een handicap (nieuw thema) en jeugdparticipatie. De thema's zijn afgeleid van de kinderrechten die opgenomen zijn in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). 'Kinderen in Tel 2014' laat de ontwikkelingen in de leefsituaties van kinderen zien en de verschillen tussen gemeenten. Positief dalende trends worden gesignaleerd bij jeugdcriminaliteit, tienermoeders en de jeugdzorg. Ook zijn er minder kinderen met een indicatie jeugdzorg en AWBZ geïndiceerde zorg. Daarnaast is het aantal zuigelingen dat in het eerste levensjaar overlijdt, gedaald. Ook wat betreft de kindersterfte is er over de jaren een gestage afname van het aantal kinderen dat voor hun vijftiende levensjaar overlijdt.

Het aantal kinderen dat in armoede leeft is toegenomen, zoals ook uit het Armoedesignalement 2013 bleek (zie ook de inleiding van hoofdstuk 2) en dat is het sterkst te zien in bepaalde regio's van Nederland waar ook sprake is van hogere werkloosheid, meer armoede, en meer kinderen die in een achterstandswijk wonen. Ook in de grote steden zijn de gevolgen van de crisis merkbaar, maar twee van de vier grote steden doen het relatief goed op het vlak van arme wijken.

Hulp voor kwetsbare kinderen

Voor- en vroegschoolse educatie

Voor jonge kinderen met een risico op een taalachterstand in de Nederlandse taal is voor- en vroegschoolse educatie (vve) cruciaal. Er zijn de afgelopen tien jaar flinke stappen gezet met het aanbod en het bereik van vve. In het vve-beleid lag eerst de nadruk op het verspreiden van het gebruik van vve-programma's, toen op het vergroten van het bereik, en vanaf 2010 op het verhogen van de kwaliteit. De Inspectie van het Onderwijs heeft een bestandsopname gemaakt van de kwaliteit van de voor- en vroegschoolse educatie (vve) op alle peuterspeelzalen en kinderdagverblijven met gesubsidieerde voorschoolse educatie. De rapportage hiervan is samen met de beleidsvoornemens van de staatssecretaris van Onderwijs in augustus 2013 aan de Tweede Kamer aangeboden (Kamerstukken 31 293, nr 181). Zowel de rapportage als de begeleidende brief zijn kritisch van aard; er worden knelpunten gesignaleerd rondom aanbod en toeleiding.

Ouderbetrokkenheid, interne kwaliteitszorg en de doorgaande lijn van de voorschoolse educatie naar basisscholen zijn in alle gemeenten vatbaar voor verbetering. Hierover zijn nadere afspraken gemaakt met de G37. De inspectie zal deze afspraken monitoren, in 2016 worden de eindresultaten hiervan verwacht.

Jeugdwet

Op 18 februari 2014 heeft ook de Eerste Kamer ingestemd met de nieuwe Jeugdwet. De nieuwe wet houdt in dat vanaf 1 januari 2015 gemeenten verantwoordelijk zullen zijn voor alle jeugdhulp en de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering. Uitblijven. De Jeugdwet vervangt niet alleen de huidige 'Wet op de jeugdzorg', maar ook de verschillende andere onderdelen van de jeugdzorg die nu nog onder de Zorgverzekeringswet (geestelijke

gezondheidszorg voor jongeren) en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (zorg voor licht verstandelijk beperkte jeugd) vallen. Ook de jeugdbescherming en jeugdreclassering maken onderdeel uit van de wet.

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het ministerie van Veiligheid en Justitie (V&J) zorgen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) voor ondersteuning van de gemeenten.

Met de overgang naar gemeenten van alle jeugdhulp kan de zorg en ondersteuning van kinderen en gezinnen die het nodig hebben, worden verbeterd. Er komt meer maatwerk en meer nadruk op onder andere preventie, eigen kracht en voorkomen van over- en onderbehandeling. Allemaal met het uitgangspunt '1 gezin, 1 plan, 1 regisseur'. Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) speelt een belangrijke rol bij het versterken van het opvoedkundig klimaat in gezinnen en wijken en het realiseren van laagdrempelige en herkenbare jeugdhulp.

Om de gemeenten te helpen bij deze majeure taak is de Transitie Autoriteit Jeugd (TAJ) opgericht. De Transitie Autoriteit Jeugd moet op 1 april 2014 uit de startblokken zijn, of zoveel eerder als mogelijk. De TAJ komt in actie als er signalen zijn dat ergens in Nederland de zorg voor kinderen en gezinnen in het gedrang raakt omdat goede afspraken tussen gemeenten en zorgaanbieders

Kindermishandeling

Het ministerie van Volksgezondheid heeft voor de transitie Jeugdzorg meerdere handreikingen beschikbaar gemaakt, zie <http://www.voordejeugd.nl/ondersteuning/downloads/handreikingen>. Er is ook een handreiking kindermishandeling opgesteld. Deze gaat met name in op de samenwerking in de keten, het zorg- en hulpaanbod, sturing- en beleidsinformatie, het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (AMHK) en de meldcode. Binnen de nieuwe Jeugdwet wordt de volgende definitie van kindermishandeling gebruikt: "Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel."

Met de decentralisatie van de jeugdzorg komt de verantwoordelijkheid voor de aanpak van kindermishandeling meer dan voorheen bij de gemeenten te liggen. Waar de gemeenten tot nu toe vooral taken hadden in de aanpak van huiselijk geweld en de preventie van kindermishandeling, zijn ze vanaf 2015 verantwoordelijk voor het hele spectrum: preventie, signalering, diagnostiek, hulp en behandeling bij kindermishandeling en huiselijk geweld en de intersectorale samenwerking die dit vraagt.

Maatschappelijke participatie van arme kinderen

Het kabinet wil voorkomen dat kinderen de dupe worden van de financiële problemen van hun ouders. Kinderen moeten zich kunnen ontplooiën, hun eigen mogelijkheden ontdekken en ontwikkelen en volop mee kunnen doen in de samenleving. Gemeenten zijn hierbij het eerste aan zet. Conform het regeerakkoord stelt het kabinet jaarlijks ruim 5 miljoen euro van de intensivering van het armoede- en schuldenbeleid beschikbaar voor een verhoging van de sportimpuls en verlenging van de subsidie aan het Jeugdsportfonds. Hiernaast worden meerdere andere landelijke organisaties die zich inspannen voor het vergroten van de participatie van kinderen in de gelegenheid gesteld om subsidie aan te vragen. Zo is er subsidie toegekend aan de website www.kansvoormijnkind.nl. Op 30 januari 2014 is de website gelanceerd. Doel is om zoveel mogelijk kinderen te laten profiteren van regelingen tegen zo laag mogelijk uitvoeringskosten voor de gemeente. Via de website krijgen gezinnen met een laag inkomen informatie over geldzaken en minimaregelingen. Ook kan er gezocht worden naar specifieke informatie, bijvoorbeeld over financiële regelingen om aan sport, muzikles of een andere activiteit mee te doen. Gemeenten kunnen zich aansluiten bij de website en zo hun gemeentelijke regelingen en voorzieningen onder de aandacht brengen. Ook de Kinderombudsman roept gemeenten op om zich hard te maken voor hulp, die direct ten goede komt aan kinderen in armoede. De Kinderombudsman wil gemeenten graag hulp bieden met het opstellen van een kindpakket. Dit pakket bevat tenminste de meest noodzakelijke behoeften voor kinderen, aangevuld met zaken om mee te kunnen doen in de samenleving. Denk hierbij bijvoorbeeld aan vouchers voor kleding, zwemlessen en toegang tot het lokale openbaar vervoer.

3. Gezondheidszorg

Maatregelen in de curatieve zorg

Het kabinet heeft de ambitie en de plicht om de zorg kwalitatief goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Nu en in de toekomst. Daarover zijn afspraken vastgelegd in het regeerakkoord over een aantal prioriteiten: kwaliteit, kostenverlaging, volume en het slimmer en beter organiseren van de zorg. De in 2013 gesloten zorgafspraken met sociale partners en veldpartijen en de Hervormingsagenda Langdurige Zorg (HLZ) zijn een verdere uitwerking van de strategische agenda uit begin 2013.

Zorguitgaven, kwaliteit en patiënteninformatie

In de nieuwe akkoorden is afgesproken dat het groeipercentage van de zorguitgaven verder wordt teruggebracht naar 1,5 procent in 2014 en 1 procent per jaar van 2015 tot en met 2017. Voor huisartsen geldt dat ze daarbovenop 1 procent in 2014 en 1,5 procent in 2015–2017 groei krijgen als zij aantoonbaar zorg uit de tweede lijn opvangen en voorkomen dat mensen naar de duurdere tweede lijn worden doorverwezen. Belangrijkste doelen: beheersing van de kosten en verdere kwaliteitsverbetering van de zorg. Verder zijn in de akkoorden maatregelen afgesproken om meer dan nu zorg op de juiste plek te verlenen. Patiënten krijgen in de toekomst zo veel mogelijk zorg dichtbij als dat kan, complexe zorg wordt geconcentreerd als dat kwaliteitswinst oplevert.

Een sterke, geïntegreerde eerstelijnszorg vormt de spil van een toekomstbestendige gezondheidszorg. Huisartsen krijgen een nog grotere rol. Bovendien zullen streekziekenhuizen, maar ook nieuwe eerstelijnscentra en anderhalvelijnscentra zich richten op de basiszorg en de medisch-specialistische chronische zorg. Om de kwaliteit te verbeteren, wordt de complexe en acute zorg uiteindelijk in minder ziekenhuizen geconcentreerd. Het kabinet streeft naar substitutie van medisch-specialistische zorg door huisartsenzorg, en van huisartsenzorg naar zelfzorg. De toepassing van ICT en e-health speelt daarbij een belangrijke rol. Voorkomen is beter dan genezen.

In februari 2014 start het Nationaal Programma Preventie dat in oktober 2013 aan de Tweede Kamer is aangeboden.

Voor de thema's fraude, verspilling en patiëntveiligheid worden extra inspanningen gepleegd. Om de aanpak van deze thema's tot een succes te maken is het belangrijk dat veldpartijen betrokken zijn en meedenken. De minister heeft het zorgveld vorig jaar opgeroepen suggesties aan te dragen voor besparingen op het verzekerde pakket. Dat heeft tot nu toe goede gesprekken opgeleverd en ruim 2.000 reacties van burgers, branches, koepels en beroepsverenigingen. Een aantal reacties zijn voor advies voorgelegd aan het CVZ (College voor Zorgverzekeringen) in het kader van de doorlichting van het zorgpakket. Inmiddels is ook het meldpunt verspilling van start gegaan. Dat heeft alleen in de eerste paar maanden al zo'n 19.000 reacties opgeleverd. Het kabinet heeft voor fraudebestrijding extra middelen uitgetrokken (€ 5 miljoen in 2014 en € 10 miljoen vanaf 2015).

Fraude in de zorg is een probleem dat de maatschappij elk jaar veel geld kost. Maatregelen die het kabinet neemt samen met verzekeraars zijn:

- registratie van de fraudeurs in een waarschuwingssysteem;
- meer controles en aangiftes en samenwerking tussen Nederlandse zorgverzekeraars;

Daarnaast wordt ingezet op het voorkomen van fraude door wet- en regelgeving en daarop te toetsen, door het intensiveren van opsporing en handhaving.

Goede informatie over de kwaliteit van de zorgverlening is van groot belang voor patiënten, patiëntenverenigingen, zorgverzekeraars en toezichthouders. Zo is afgesproken dat verzekeraars vanaf dit jaar de zorgnota voor de patient herkenbaar en begrijpelijk maken. Een inzichtelijke zorgnota stelt verzekerden/patiënten in staat declaraties te controleren op onjuistheden en hen inzicht te bieden in gemaakte zorgkosten. Het is ook een maatregel die ingezet wordt om fraude en oneigenlijk gebruik van zorg aan te pakken.

Verder stimuleert het Kwaliteitsinstituut de verdere verbetering van de kwaliteit van de gezondheidszorg en zorgt dat iedereen toegang heeft tot betrouwbare en begrijpelijke informatie. Het is van het grootste belang dat onnodige en nietszeggende kwaliteitseisen en voorschriften worden opgeruimd. Momenteel werkt het Kwaliteitsinstituut aan een meerjarenagenda en aan een toetsingskader. Het wetsvoorstel (Kamerstukken 33 243) dat zijn taken en bevoegdheden regelt is aangenomen en is per 1 januari 2014 in werking getreden.

De positie van de patiënt wordt verbeterd met de invoering van de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz). Deze ligt inmiddels voor behandeling voor in de Eerste Kamer. De wet levert een waardevolle bijdrage aan de versterking van de positie van patiënten en het waarborgen van de kwaliteit van de zorg. Om de klachtenafhandeling in de zorg te professionaliseren wordt een Zorgloket ingericht. Daar kunnen mensen met klachten terecht voor begeleiding en ondersteuning. Bovendien moeten zorgaanbieders en fabrikanten er hun verplichte (calamiteiten)meldingen doen. Het loket deelt informatie met de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ), zodat deze gebruikt kan worden voor toezicht en handhaving. Jaarlijks publiceert het Zorgloket een klachtenoverzicht. Iedereen kan dan zien wat voor klachten en meldingen zijn gedaan en hoe de afhandeling daarvan verloopt. Het Zorgloket wordt in 2014 operationeel.

Zelfredzaamheid en e-healthtoepassingen

Mensen zijn gezonder dan vroeger. Tegelijkertijd is er echter een trend waarbij mensen steeds sneller een beroep doen op medische professionals en daar ook steeds afhankelijker van worden. Die trend wil het kabinet keren. Iedereen is in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor het bevorderen van zijn eigen gezondheid. Zelfredzaamheid moet meer een vanzelfsprekend uitgangspunt zijn. Mensen moeten de mogelijkheid krijgen de regie en verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen behandeling. Zij moeten zelf keuzes kunnen maken en daartoe in staat worden gesteld. Het op grotere schaal en slimmer toepassen van ICT en e-health helpt de zorg slimmer te organiseren met meer regie en vrijheid voor de patiënt. En draagt bovendien bij aan het bestrijden van het dreigende personeelstekort en vermindert de kosten. Het kabinet draagt bij aan de ontwikkeling en het gebruik van (internationale) standaarden en de ontwikkeling van richtlijnen voor onderzoek naar de toepassing van e-health.

Geneesmiddelenbeleid

Dankzij het succesvolle beleid van de afgelopen jaren zijn de uitgaven aan geneesmiddelen fors gedaald. De strijd tegen vervalste geneesmiddelen en andere medische producten is gericht op het voorkomen van gezondheidsschade. Dit gebeurt aan de hand van vier thema's: bewustwording; het bewaken van de kwaliteit en signalering; omvang en schade; en toezicht en opsporing. In 2014 wordt de richtlijn vervalsingen in de geneesmiddelenwetgeving verder uitgewerkt.

In 2013 is de verstrekking van een aantal medische hulpmiddelen, zoals loophulpmiddelen en hoortoestellen gewijzigd en uit het basispakket gehaald.

Sinds oktober 2013 is de Richtlijn patiëntenrechten grensoverschrijdende zorg van kracht, met onder andere als doel de erkenning van medische recepten te vergemakkelijken. Dan gaat het om recepten die verstrekt zijn in een andere lidstaat dan de lidstaat waar de genees- of hulpmiddelen zelf worden verstrekt.

Investeren in arbeidsmarkt en zorgpersoneel

In het voorjaar van 2013 heeft het ministerie van Volksgezondheid met werkgevers en werknemers een akkoord afgesloten. Met de structurele middelen die daaruit beschikbaar komen, wordt in de curatieve zorg geïnvesteerd in verbetering van de arbeidsmarktpositie van zorgpersoneel.

Personeel op mbo-niveau krijgt een betere kans om door te stromen naar het hbo. Ook wordt ingezet op kwaliteitsverbetering, door scholing en bijscholing.

Ook rond de transitie van de langdurige zorg ondersteunt het ministerie de gemeenten en verzekeraars om afspraken te maken met zorgaanbieders over de arbeidsmarkt. Zo biedt het ministerie van VWS gemeenten een rekentool aan die kan helpen bij het maken van

overeenkomsten met aanbieders. Verder is de korting van €89 miljoen in 2014 op de huishoudelijke hulp teruggedraaid. Dat geeft gemeenten extra ruimte om de bestaande relaties tussen client en hulpverlener zoveel mogelijk te behouden. Verder faciliteert het ministerie sociale partners in de zorgsector bij het opstellen van sectorplannen, met als doel mensen zo snel mogelijk van werk naar werk in de zorg te helpen. In de periode 2013 tot 2015 heeft het Kabinet € 590 miljoen beschikbaar egsteld voor cofinanciering van sectorplannen.

Maatregelen in de langdurige zorg

Het kabinet streeft naar meer op maat gesneden zorg dicht bij huis. Daarbij is de inzet om te komen tot een oplopende schaal van zorg en ondersteuning, die begint bij de eigen omgeving, lokale ondersteuning door gemeenten en wijkverpleegkundigen, en eindigt bij een publiek vangnet voor zware zorgvragen. De voorgenomen maatregelen leveren structureel een besparing op van ongeveer 3,5 miljard euro. Daardoor zullen de uitgaven aan de collectieve langdurige zorg, ondanks toenemende vraag in de periode 2013-2017, naar verwachting gelijk blijven.

Per 1 januari 2013 zijn diverse maatregelen in werking getreden. Zo is de instroom in de twee lichtste intramurale zorgzwaartepakketten (zzp 1 en zzp 2) overgeheveld naar de extramurale zorg. In 2014 is dit proces ook voor zzp 3 in gang gezet. Verder is de doelgroep van het persoonsgebonden budget ingeperkt en zijn maatregelen genomen om de controle (huis-aan-huis bezoeken) en administratieve afhandeling van persoonsgebonden budgetten te verbeteren. De geriatrische revalidatiezorg is overgeheveld naar de zorgverzekeringswet (omvang 0,7 miljard euro). Het financiële vermogen van patiënten weegt ook zwaarder mee in de bepaling van de eigen bijdragen. Daarnaast zijn in 2014 maatregelen genomen waardoor vergoedingen aan zorgaanbieders in zowel de intra- als extramurale zorg zijn verlaagd.

Het kabinet is van plan om de langdurige zorg volledig te herzien. Onderdelen van de extramurale zorg (met name begeleiding) en het beschermd wonen van GGZ-cliënten worden per 2015 ondergebracht in een nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015). Activiteiten met een curatief karakter, zoals de langdurig geestelijke gezondheidszorg met behandeling korter dan 3 jaar en (thuis)zorg door verpleegkundigen (verpleging en persoonlijke verzorging), worden eveneens per 2015 overgeheveld van de AWBZ naar de Zorgverzekeringswet.

De uitwerking van maatregelen uit het regeerakkoord heeft geleid tot het zorgakkoord (zomer 2013) en een overlegresultaat met de VNG (december 2013). Gemeenten hebben aangegeven de gedachte achter de decentralisatie nog steeds te onderschrijven, maar maken zich onder andere zorgen of het financieel kader in 2015 toereikend is om het overgangsrecht te bekostigen. Om aan deze bezwaren tegemoet te komen heeft het kabinet een pakket maatregelen getroffen, waaronder het beschikbaar stellen van €200 miljoen in 2015 voor een zorgvuldige overgang naar de Wmo 2014 en vanaf 2014 structureel €200 miljoen voor vernieuwende ondersteuningsarrangementen. In maart 2014 is gekomen tot transitieafspraken met de VNG en overige partners (vertegenwoordigers van verzekeraars, zorgaanbieders, cliënten). Onderdeel van de transitieafspraken is de versterking van de samenwerking tussen gemeenten en verzekeraars op lokaal niveau. Ook worden monitoringsafspraken gemaakt om te voorkomen dat cliënten tussen de wal en het schip geraken.

Het aantal mensen in de intramurale zorg wordt verder teruggebracht door een deel van de nieuwe zzp 3- en zzp 4-cliënten (zzp 4 alleen voor ouderen) thuis zorg te verlenen. Hierdoor resteert een afgebakende Wet Langdurige zorg (Wlz) voor ouderen en gehandicapten met een zware zorgbehoefte. Tot slot neemt het gemeentelijk budget voor huishoudelijke hulp af en worden eigen betalingen verder verhoogd. In het zorgakkoord is de mate van afbouw van de huishoudelijke hulp verminderd van de eerder voorgenomen 75 procent naar 40 procent.

Inkomensondersteunende maatregelen

Het voornemen is om de landelijke regelingen voor chronisch zieken en gehandicapten, te weten de algemene tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten en de uitkering voor de compensatie voor het verplicht eigen risico voor de zorgverzekering zijn per 2014 af te schaffen en

onder te brengen in een bestaande regeling uitgevoerd door gemeenten. Gemeenten krijgen meer de mogelijkheid om maatwerk te leveren. De fiscale regeling voor specifieke zorgkosten wordt met ingang van 2014 in aangepaste vorm voortgezet.

Deze maatregelen zijn uitgewerkt in het wetsvoorstel Wmo2015, die januari 2014 naar de Tweede Kamer is gestuurd , wetsvoorstel Wlz (deze ligt bij de Raad van State; februari 2014 naar Kamer) en een besluit zorgaanspraken Zvw (januari naar de Kamer).

Thema: Toegang tot sociale zekerheid van jonge werklozen

Het Nederlandse beleid ten aanzien van jeugdwerkloosheid is erop gericht enerzijds de jeugdwerkloosheid te voorkomen door de kwaliteit van het onderwijs te verhogen, door het tegengaan van voortijdige schooluitval en het versterken van de aansluiting tussen het (beroeps)onderwijs en de arbeidsmarkt om jongeren met de best mogelijke kwalificaties aan het werk te krijgen. Anderzijds is het beleid erop gericht om de oplopende jeugdwerkloosheid te bestrijden. Zo

- Heeft het kabinet op 5 maart 2013 de 'Aanpak Jeugdwerkloosheid' gelanceerd;
- Is voor de gezamenlijke aanpak € 50 miljoen uitgetrokken om samen met de regionale partijen te investeren in een regionale aanpak van de jeugdwerkloosheid, om samen met MBO-instellingen te investeren om jongeren van wie de kansen ongunstig zijn op de arbeidsmarkt, langer te laten doorleren (School-Ex), en om samen met een ambassadeur te investeren in een integrale aanpak;
- Zijn deze middelen aanvullend op de middelen die het kabinet al investeert in de arbeidsmarkt en het onderwijs om de jeugdwerkloosheid te bestrijden en te voorkomen;
- Is er onlangs € 36 miljoen extra geïnvesteerd uit het Europees Sociaal Fonds (ESF) in de aanpak van jeugdwerkloosheid;
- Dragen daarnaast ook de sectorplannen bij aan de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Er is € 600 miljoen kabinetsgeld beschikbaar voor de cofinanciering van sectorplannen. Binnen deze plannen is bijzondere aandacht voor de arbeidsmarktinstroom van jongeren, bijvoorbeeld door het aanbieden van leerwerkplekken; ten minste een derde van de middelen is bestemd voor maatregelen gericht op jongeren;
- Is de Nederlandse ambassadeur voor de 'Aanpak Jeugdwerkloosheid' sinds april 2013 voortvarend van start gegaan met het bijeenbrengen van partijen in de regio om concrete afspraken te maken over leerwerkplekken en banen voor jongeren. De gezamenlijke inspanning van de ambassadeur, het kabinet en de sociale partners heeft geleid tot 10.000 extra leerwerkbanen voor jongeren;
- Worden in Nederland ook werkgevers financieel gestimuleerd voor het aanbieden van leerwerkplekken. Dat gebeurt bijvoorbeeld via de afdrachtsvermindering onderwijs, die vervalt per 1 januari 2014 en wordt vervangen door de subsidieregeling Praktijkleren;
- Heeft bovendien de Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven op verzoek van Onderwijs het Stage- en leerwerkbanenoffensief geïntensiveerd om meer leerwerkplekken en stageplaatsen te creëren;
- Wordt hierbij de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming gewaarborgd door het feit dat leerwerkplekken in Nederland alleen aangeboden kunnen worden door erkend leerbedrijven.

Aanpak jeugdwerkloosheid

De Sociale Raad heeft op 22 april 2013 de aanbeveling aangenomen betreffende het instellen van een jeugdgarantie, met het doel om de jeugdwerkloosheid in Europa te bestrijden. De aanbeveling voor een jeugdgarantie vraagt lidstaten ervoor te zorgen dat alle jongeren tot de leeftijd van 25 jaar binnen vier maanden nadat zij het formele onderwijs hebben verlaten of werkloos zijn geworden, een goede baan, voortgezet onderwijs, een plaats in het leerlingstelsel of een stage krijgen aangeboden.

Nederland steunt het doel dat de jeugdgarantie nastreeft. Hoewel de jeugdwerkloosheid in Nederland in Europees perspectief redelijk laag is, loopt ook in Nederland de jeugdwerkloosheid op. Het kabinet heeft voor 2013 en 2014 al extra geld uitgetrokken voor de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Het kabinet ziet de jeugdgarantie als inspanningsverplichting voor lidstaten om maatregelen te nemen ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Het kabinet benadrukt dat arbeidsmarktbeleid en de vormgeving van het stelsel van sociale zekerheid vooral nationale aangelegenheden zijn. De lidstaten houden daarbij de volledige vrijheid om de jeugdgarantie met nationaal beleid in te vullen en daarbij aan te sluiten bij de eigen verantwoordelijkheid van de jongeren, de regionale/lokale beleidsvrijheid rond de invulling van de aanpak jeugdwerkloosheid en bij het al ingezette beleid. Lidstaten die gebruik maken van de financiële middelen uit het Jeugd

Werkloosheidsinitiatief (6 miljard voor 2014-2015, alleen beschikbaar voor lidstaten waar het percentage jeugdwerkloosheid hoger is dan 25 procent) dienden voor 1 januari 2014 een Actieplan voor implementatie van de aanbeveling voor de jeugdgarantie in te dienen. Andere lidstaten werden door de Commissie uitgenodigd in 2014 een actieplan in te dienen. Het Nederlandse jeugdwerkloosheidsbeleid is er al op gericht om jongeren te laten participeren hetzij in een opleiding, stage, leerwerkplek of baan, en veel van de concreet voorgestelde maatregelen in de jeugdgarantie zijn al onderdeel van het Nederlandse beleid.

Jongeren en bijstand

Het uitgangspunt van de Wet werk en bijstand (WWB) is dat iedereen zoveel mogelijk in zijn eigen onderhoud voorziet. Wie hiertoe (tijdelijk) niet in staat is, geen beroep kan doen op een voorliggende voorziening en ook geen of onvoldoende andere middelen van bestaan heeft, kan in aanmerking komen voor bijstand. Aan het ontvangen van bijstand zijn verplichtingen verbonden, zoals arbeids- en re-integratieverplichtingen.

Specifiek voor jongeren tot 27 jaar geldt sinds 2012 dat wanneer zij zich bij de gemeente melden voor bijstand, zij eerst vier weken zelf moeten zoeken naar werk of een opleiding voordat zij een aanvraag voor bijstand kunnen indienen. De gemeente beoordeelt of de jongere voldoende inspanningen heeft verricht om werk of een opleiding te zoeken. Als dat het geval is, kan bijstand ingaan vanaf de datum van melding bij de gemeente.

Voor jongeren van 18 tot 21 jaar gelden lagere normbedragen in de bijstand dan voor mensen vanaf 21 jaar. Dit heeft te maken met het feit dat de bijstand een vangnet-voorziening is en jongeren tot 21 jaar een beroep kunnen doen op de ouderlijke onderhoudsplicht. Voor alleenstaande jongeren van 21 of 22 jaar kan de gemeente een lager bijstandsbedrag toekennen voor zover de gemeente van oordeel is dat de hogere bijstand de aanvaarding van arbeid zou kunnen belemmeren.

Bijstand vult aan op overig inkomen waarover iemand kan beschikken. Dat impliceert dat bij de toekenning van bijstand rekening gehouden wordt met overig inkomen. Als iemand met bijstand gedeeltelijk gaat werken kan de gemeente onder bepaalde voorwaarden tijdelijk een deel van de inkomsten uit arbeid vrijlaten, mits dit naar het oordeel van de gemeente bijdraagt aan de arbeidsinschakeling van betrokkene. Ook kan de gemeente iemand een of tweemaal per jaar een premie verstrekken als dit bijdraagt aan de arbeidsinschakeling van betrokkene. Deze vrijlatingen gelden niet voor jongeren tot 27 jaar.

Jongeren en de WW

Voor jongeren gelden voor het recht op een werkloosheidsuitkering (WW) geen specifieke regels. Wel heeft een jongere in het algemeen minder snel en minder lang recht op WW vanwege de eisen die gesteld worden aan het ontstaan van het recht. De eerste is de referte-eis die bepaalt dat in de afgelopen 36 kalenderweken in ten minste 26 daarvan ten minste één uur moet zijn gewerkt. De tweede is de jaren-eis. Die bepaalt dat in de afgelopen vijf kalenderjaren in ten minste vier kalenderjaren moet zijn gewerkt. Een kalenderjaar voor 2013 telt als een gewerkt jaar als in dat jaar over ten minste 52 dagen of meer loon is ontvangen en een kalenderjaar vanaf 2013 als in dat jaar over ten minste 208 of meer uren loon is ontvangen.

De duur van het recht is afhankelijk van het arbeidsverleden. Als voldaan is aan de referte-eis bedraagt deze minimaal 3 maanden. Als ook voldaan is aan de jaren-eis geeft elk jaar arbeidsverleden recht op één maand WW. Om te bepalen of een jaar arbeidsverleden is opgebouwd worden dezelfde regels gehanteerd als voor de jaren bij de jaren-eis. De maximale uitkeringsduur is 38 maanden, maar voor een jongere zal dit maximum niet relevant zijn.

Jongeren hebben over het algemeen kleine baantjes. Kleine WW-uitkeringen worden niet betaald als deze per week minder bedragen dan een achtste deel van het minimumloon (voor jongeren onder de 23 geldt een lager minimumloon). Jongeren in hele kleine baantjes waarvoor zij minimumloon verdienen hebben dus mogelijk geen recht op uitbetaling van de WW-uitkering.

Jongeren en pensioen

Nederland kent een solidair en activerend pensioenstelsel dat evenwichtig is verdeeld over drie pijlers. De eerste pijler bestaat uit overheidsvoorzieningen zoals de Algemene ouderdomswet (AOW) en de Algemene nabestaandenwet (Anw). De tweede pijler bestaat uit het aanvullend pensioen zoals dat tussen de werkgevers en werknemers is overeengekomen. Dit stelsel is gefinancierd op kapitaalbasis. Onder de derde pijler vallen de individuele aanvullingen op het pensioen uit de eerste en tweede pijler. In dit kader kan gedacht worden aan lijfrente- en kapitaalverzekeringen.

AOW

De eerste pijler berust op een zekere mate van solidariteit tussen verschillende groepen in de samenleving: tussen werkenden en niet werkenden, tussen jongere generaties en oudere, tussen wie mogelijkheden heeft en wie beperkingen kent. De AOW regelt een verplicht basispensioen voor mensen die de AOW-leeftijd hebben bereikt. De AOW is een volksverzekering. Dat betekent dat elke inwoner van Nederland is verzekerd voor de AOW. Werkenden betalen een inkomensafhankelijke premie, hiertegenover staat dat voor iedereen een inkomen op minimumniveau wordt gegarandeerd op het moment dat de AOW-gerechtigde leeftijd is bereikt. Het premieverleden van de burger is niet relevant voor de hoogte van de uitkering.

De opbouwfase in 2014 is voor iedereen die in Nederland woont verplicht vanaf 15 jaar en twee maanden totdat de AOW-gerechtigde leeftijd is bereikt. Voor elk jaar dat een persoon niet in Nederland woont nadat de leeftijd van 15 jaar en twee maanden is bereikt wordt de AOW-uitkering met twee procent verminderd.

Toekomstige generaties

Teneinde het AOW-stelsel toekomstbestendig te maken en betaalbaar te houden wordt met ingang van 1 januari 2013 de AOW-gerechtigde leeftijd stapsgewijs verhoogd naar 67 jaar in 2023. De opbouwperiode is gehandhaafd op 50 jaar. Als gevolg van de verhoging van de AOW-leeftijd verschuift de opbouwperiode met een overeenkomstige periode. Bij een AOW-leeftijd van 65 jaar en twee maanden in 2014 is de opbouwperiode tussen 15 jaar en twee maanden en 65 jaar en twee maanden. In 2023 is de AOW-leeftijd verhoogd naar 67. De opbouwperiode is dan verschoven van 15 jaar – 65 jaar (geldend voor 2013) naar 17 jaar – 67 jaar. Na 2023 wordt de AOW-leeftijd gekoppeld aan de stijging van de levensverwachting. De opbouwperiode verschuift dan overeenkomstig de verhoging van de AOW-leeftijd op grond van de stijging van de levensverwachting. Deze maatregel maakt dat de AOW ook voor toekomstige generaties houdbaar blijft.

Aanvullend pensioen

Jongeren in Nederland bouwen vanaf hun vijftiende levensjaar rechten op voor pensioen in de vorm van AOW. Aanvullend pensioen, in de tweede pijler, wordt in het algemeen vanaf 21 jaar opgebouwd als ze betaald werk verrichten bij een werkgever die een pensioenregeling aanbiedt. Dat is bij ruim 90 procent van werknemers het geval. Bij voltijdse werkloosheid, inactiviteit, studie of opleiding wordt dus geen aanvullend pensioen opgebouwd, wel AOW.

Op dit moment ligt een voorstel voor bij de Eerste Kamer om de fiscale ruimte voor opbouw van aanvullend pensioen te verlagen van maximaal 2,15 procent naar 1,875 procent. In het Pensioenakkoord is daarover al in principe al besloten. Omdat jongeren van nu vroeger beginnen met sparen en langer doorwerken, dus veel meer jaren beschikbaar hebben om pensioenaanspraken op te bouwen, is de verwachting dat de lagere fiscale grens niet zal leiden tot lagere pensioenopbouw, vergeleken met oudere generaties.

Nog in voorbereiding is het wetsvoorstel voor het nieuwe financiële toetsingskader. Dat kader ziet toe op de wijze waarop pensioenfondsen omgaan met pensioenaanspraken van deelnemers en de middelen die ze daarvoor beschikbaar hebben. Dit kader schrijft voor in welke omstandigheden en bij welke dekkingsgraden een fonds pensioenen mag indexeren en welke kostendekkende premies in rekening gebracht moeten worden.

Jongeren en gezondheid(szorg)

Zie verder Jeugdwet (hoofdstuk 2)